

40 РОКІВ ПРОБЛЕМНІЙ ЛАБОРАТОРІЇ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ГІРСЬКИХ ПОРІД ГЕОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (ОСНОВНІ НАДБАННЯ)

У 1963 р. наказом Міністерства УРСР на геологічному факультеті Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка була створена бюджетна науково-дослідна лабораторія радіометричних і фізико-хімічних досліджень гірських порід (науковий керівник – доц. М.І.Толстой). На її базі в 1966 р. Радою Міністрів УРСР була створена проблемна науково-дослідна лабораторія фізико-хімічних досліджень гірських порід (ПНДЛ), (науковий керівник – М.І.Толстой). Передумовами створення ПНДЛ були актуальність і висока ефективність наукового напрямку досліджень. Основне завдання робіт: вивчення кількісних закономірностей розподілу хімічних елементів і фізичних характеристик у плутонічних гірських породах для з'ясування їхнього генезису, оцінки металогенності, зіставлення і кореляції.

Головні етапи розвитку ПНДЛ: "Методичний" (1966–1971); "Вулканологічний" (1971–1980); "Регіональний – гранітоїдний" (1981–2000), "Регіональний геоecологічний" (1986–1995); "Локальний геоecологічний" (з 1995 р.); "Інформаційний гранітоїдний" (з 2001 р.).

Дослідження ПНДЛ відповідали основному напрямку створеної й очолюваної з 1957 р. проф. Толстим М.І. наукової школи "Прикладна петрофізика і петрогеохімія магматичних порід". Видатними представниками цієї школи слід вважати: канд. геол.-мінералог. наук Остафійчук І.М., канд. геол.-мінералог. наук Сухораду А.В., канд. геол.-мінералог. наук Гожики А.П., д-ра геол.-мінералог. наук Продайводу Г.Т., д-ра геол. наук Жукова М.Н., д-ра геол.-мінералог. наук Молявка В.Г., канд. геол.-мінералог. наук Сергу А.Ю., Проскуру М.І., Табачного Л.Я., д-ра геол. наук Тютюнника Ю.Г., д-ра геол. наук Шепеля С.І., пров. інж. Костенко Н.В., пров. інж. Гасанова Ю.Л., Мурейка Є.І., а також канд. геол.-мінералог. наук Кадуріна В.М. (ОНУ), д-ра геол.-мінералог. наук Прияткіна О.О. (РФ), канд. геол.-мінералог. наук Грегора Т. (Словаччина), проф. Штельцла (Чехія), Юста Г. (ФРН).

Основні досягнення ПНДЛ:

1. Розробка: раціональних методів опробування магматичних утворень; методики аналізу масової геохімічної й петрофізичної інформації, раціонального комплексу високоточного аналізу складу і фізичних властивостей гірських порід і відповідної апаратури.

2. Створення: банку стандартів (17) складу магматичних порід, багатоелементних банків складу і фізичних характеристик провідних петротипів гранітоїдів Українського щита; методики палеогеодинамічного аналізу, класифікації гранітоїдів УЩ.

3. Визначення: регіональних кларків макро- і мікроелементів в деяких масивах Українського щита, Центрального Казахстану, Західного Забайкалля, Німеччини, Моравії, Словаччини, неовулканітах Карпат, Кавказу, Угорщини; оптимальної методики комплексних геоecологічних досліджень на території Полісся, Передкарпаття; виявлення в Ірпінь-Ворзель-Бучанській рекреаційній зоні радонових аномалій.

4. Обґрунтовано наукове відкриття "Властивість кристалічних порід збереження геодинамічних умов свого формування та їх відтворення в петрофізичних характеристиках".

Внеском лабораторії в розвиток і наукові надбання університету слід вважати: розробку навчальних курсів, лабораторних практикумів; підготовку 12 кандидатів наук; 7 докторських дисертацій; створення на території бази "Жуків хутір" ядерно-фізичної станції, науково-дослідного геоecологічного комплексу "Полісся", публікацію 10 монографій, 5 навчальних посібників, декількох сотень наукових статей і повідомлень.

Виконано господарчих договорів більш як на 3 млн крб, організовано і проведено 8 республіканських, 2 всесоюзні, 2 міжнародні наради і наукових конференцій. Лабораторія була головною організацією 2 всесоюзних, 3 республіканських наукових програм, 3 міжнародних наукових тем.

ПНДЛ здійснювала багаторічні творчі зв'язки зі Львівським, Одеським, Московським, Санкт-Петербурзьким університетами, Донецьким політехнічним, Івано-Франківським нафти і газу інститутами (університетами). Протягом тривалого часу здійснювалися наукові зв'язки і наукові роботи з Лейпцизьким, Братиславським, Дебреценським, Бреннським університетами.

Серед друкованих матеріалів, які стосуються діяльності лабораторії, можна назвати:

1. Вісник Київського університету "Прикладна геохімія і петрофізика", 1983, № 10.

2. Сб. "Теория и практика геохимических исследований в современных исследованиях". М., 1987, т.1.

3. Основні етапи наукової діяльності ПНДЛ геологічного факультету (до 30-річчя існування). К., 1996. (Препринт).

4. "Нариси історії геологічних досліджень у Київському університеті". К., 1999.

Крім того, про спільні наукові роботи з ПНДЛ повідомлялося в наукових виданнях Бреннського (Folia facultatis scientiarum naturalium univerzitatatis Purkinianae Brunensis), Братиславського (Geologicky žbormik geologica Carpathica), Загребського (Rudarsko-eološko-naftni zbornik), Лейпцизького (Zeitschrift für geologische Wissenschaften) університетів.

© М.І.Толстой, 2004

16–18 грудня 2003 р. на геологічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася міжвузівська, сумісно з Державною геологічною службою, НАН України, Спілкою геологів України, республіканська науково-практична конференція з питань стану і сучасних проблем підготовки кадрів геологів у державних закладах вищої освіти країни, а також наукова сесія "Металогенність і прогнозна оцінка утворень зон тектономагматичної активізації докембрію Українського щита".

У доповідях, присвячених сучасним проблемам підготовки кадрів геологів, відмічалися основні утруднення і недоліки навчально-наукової роботи вищих навчальних закладів. Серед них – відсутність чітких орієнтирів у підготовці кадрів геологів, великі труднощі в проведенні навчальних і виробничих практик студентів, зовсім недостатні терміни проведення їх, застаріла матеріально-технічна база навчального процесу, практичних і лабораторних занять, послаблені та майже не підкріплені фінансово, а звідси малоконкретні творчі й ділові зв'язки з науковими і виробничими геологічними організаціями, майже втрачені творчі зв'язки із закордонними організаціями, відсутність у системі Міністерства України координуючого органу науковими роботами, зв'язками між закладами вищої освіти (типу колишніх наукових відомчих секцій НТР Мінвузу УРСР).

Дискусія, обговорення доповідей представників закладів вищої освіти з цих питань дозволили скласти конкретні пропозиції наступного рішення конференції.

РІШЕННЯ
МІЖВУЗІВСЬКОЇ СУМІСНО З ДЕРЖАВНОЮ ГЕОЛОГІЧНОЮ СЛУЖБОЮ, НАН УКРАЇНИ,
СПІЛКОЮ ГЕОЛОГІВ УКРАЇНИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ПИТАНЬ СУЧАСНОГО СТАНУ
І ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ ГЕОЛОГІЧНИХ КАДРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

1. Поновити роботу секції геології НТР і посилити роботу науково-дослідної комісії з геології Міністерства освіти і науки України;

2. Рекомендувати Міністерству освіти і науки України включити до навчальних програм і передбачити викладання у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах України геологічного напрямку актуальних, сьогоденних дисциплін, таких як економічна геологія, геологічний менеджмент, геологія докембрію, структури рудних полів тощо, що відповідає сучасній ситуації, яка склалася в геологічній галузі й економіці. Вважати доцільним підготовку бакалаврів і магістрів зі спеціальності "Економічна геологія" на базі Донецького національного технічного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка та інших закладів вищої освіти України. Підвищити строки виробничих практик як мінімум до 10 тижнів.

3. Міністерству освіти і науки України прийняти необхідні заходи із забезпечення навчальних закладів сучасними навчальними засобами, лабораторним обладнанням, розглянути питання щодо створення (разом з науково-дослідними інститутами Національної академії наук та Геологічного комітету України) потужного навчально-виробничого лабораторного центру при геологічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який оснастити сучасним лабораторним обладнанням (іср, мікрозонди, мас-спектрометри тощо), а також мікроскопами, біноклями та ін.

4. Просити державну геологічну службу України розглянути питання про створення на базі існуючих структур Геологічного стаціонарних баз (полігонів) навчальної практики (з геологічного картування, гідрогеології, геофізики) на території різних структурно-формаційних регіонів України (Карпати, Крим, Кривбас, Донбас, Український щит та зони зчленування їх); надавати постійну допомогу в організації виробничих практик студентів.

5. Рекомендувати спілці геологів України разом з геологічним факультетом Київського національного університету імені Тараса Шевченка організувати консультативно-методичний центр працевлаштування випускників геологічних факультетів закладів вищої освіти України із створенням комп'ютерних баз даних.

6. Поглиблювати кредитно-модульну, багатоступінчасту систему підготовки геологічних кадрів відповідно до положення "Болонської декларації". Вважати доцільним приєднання України до цієї декларації.

7. Практикувати здійснення цільової підготовки студентів за заявками зацікавлених геологічних виробничих та наукових підприємств і відомств.